

УДК 332.38:332.34:332.365

О. П. Атаманюк,

к. е. н., заступник завідувача відділу науково-організаційної роботи,

Український інститут експертизи сортів рослин

ORCID ID: 0000-0002-0952-1748

О. П. Попова,

к. і. н., завідувач відділу науково-організаційної роботи,

Український інститут експертизи сортів рослин

ORCID ID: 0000-0003-2857-2860

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.9.104

АНАЛІЗ ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ ЕКСПЕРТИЗИ СОРТІВ РОСЛИН

E. Atamaniuk,

PhD in Economics, deputy head of the department of scientific and organizational work

O. Popova,

PhD in Historical Sciences, Head of the department of scientific and organizational work

ANALYSIS OF LAND USE EFFICIENCY OF UKRAINIAN INSTITUTE FOR PLANT VARIETY EXAMINATION

У статті здійснено аналіз земельно-ресурсного потенціалу Українського інституту експертизи сортів рослин, який є науковим експертним закладом з проведення державної науково-технічної експертизи сортів рослин. Висвітлено, що діяльність Інституту ґрунтується на використанні земель сільськогосподарського призначення, і як і інші науково-дослідні установи відрізняється особливими методами використання земельно-ресурсного потенціалу. Здійснено аналіз наукових літературних джерел та публікацій з теоретичних і прикладних аспектів щодо аналізу використання земельних ресурсів, зокрема, земель сільськогосподарського призначення. Встановлено, не достатню кількість досліджень аналізу землекористувань науково-дослідних установ і навчальних закладів. Розкрито кількісні показники земельного фонду Українського інституту експертизи сортів рослин окремо по наявних пунктах досліджень, які функціонують у різних областях України. Український інститут експертизи сортів рослин володіє на праві постійного користування землями сільськогосподарського призначення у 18 областях України. Обґрунтовано, необхідність збільшення земельно-ресурсного потенціалу Українського інституту експертизи сортів рослин з метою підвищення достовірності результатів кваліфікаційної експертизи сортів рослин. Встановлено необхідність збільшення площ і пунктів досліджень за ґрунтово-кліматичними зонами України. Продемонстровано розподіл земельного фонду за видами посівів (дослідні та вирівнювальні) за 2018—2019 роки. Здійснено аналіз структури та обсягу посівних площ вирівнювальних посівів філій Українського інституту експертизи сортів рослин 2018 і 2019 років, а також валового збору й урожайності. Визначено дослідні філії з найвищими показниками урожайності та валового збору з найнижчими. Встановлено, що показники економічної ефективності філій (на вирівнювальних посівах) залежать передусім від величини посівних площ. Сформовано головні напрями щодо раціонального використання земельно-ресурсного потенціалу Українського інституту експертизи сортів рослин, які засновані на комплексному аналізі організаційно-господарського устрою кожної з дослідних філій науково-дослідної установи.

The article analyzes the land-resource potential of the Ukrainian Institute for Plant Variety Examination, which is a scientific expert institution for conducting state scientific and technical expertise of plant varieties. It is reported that the activity of the Institute is based on the use of agricultural land, and like other research institutions is distinguished by special methods of utilization of land and resource potential. The analysis of scientific literature sources and publications on the theoretical and applied aspects of the analysis of land resources use, in particular, of agricultural land. There is an insufficient amount of research on land use analysis of research institutions and educational institutions. Quantitative

indicators of the land fund of the Ukrainian Institute for Plant Variety Examination have been disclosed separately by the available research items operating in different regions of Ukraine. The Ukrainian Institute for Plant Variety Examination owns the right of permanent use of agricultural land in 18 regions of Ukraine. The necessity to increase the land-resource potential of the Ukrainian Institute for Plant Variety Examination is substantiated in order to increase the reliability of the results of the qualitative examination of plant varieties. The necessity to increase the areas and research points in soil and climatic zones of Ukraine has been established. The distribution of the land fund by types of crops (research and leveling) for 2018—2019 is demonstrated. The analysis of the structure and volume of the sown areas of the leveling crops of the branches of the Ukrainian Institute for Plant Variety Examination 2018 and 2019, as well as the gross harvest and yield. The research affiliates with the highest yields and gross yields with the lowest were identified. It is established that the indicators of economic efficiency of the branches (on leveling crops) depend first of all on the size of the sown areas. The main directions for rational use of land-resource potential of the Ukrainian Institute for Plant Variety Examination have been formed, which are based on a comprehensive analysis of the organizational and economic structure of each of the research branches of a research institution.

Ключові слова: земельні ресурси, структура посівних площ, експертиза сортів рослин, пункти досліджень, урожайність.

Key words: land resources, structure of acreage, expertise of plant varieties, research points, yield.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Землекористування науково-дослідних установ на землях сільськогосподарського призначення здійснюється з метою забезпечення достовірного наукового результату й оцінка ефективності їх використання містить відмінні критерії в порівнянні з класичним використанням земель фізичної або юридичної особи. УІЕСР є базовою науково-дослідною установою де проведення державної науково-технічної експертизи сортів рослин ґрунтується на основі використання земель сільськогосподарського призначення. Унікальність досліджень, які проводяться на територіях обласних державних центрів експертизи сортів рослин вимагає відокремленого підходу до аналізу земельно-ресурсного потенціалу та ефективності його використання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні і прикладні аспекти щодо аналізу використання земельних ресурсів досліджено в наукових працях В.В. Горлачука, Д.С. Добряка, А.Г. Мартина, Л.Я. Новаковського, П.Т. Саблука, А.М. Третяка. Теоретико-методологічні, методичні та практичні аспекти щодо характеристики використання земель сільськогосподарського призначення висвітлено у працях В.М. Будзяка, О.С. Будзяк, Г.Д. Гуцуляка, В.Є. Данкевича, О.С. Дорош, Й.М. Дороша, Т.О. Євсюкова, О.І. Коваліва, І.П. Ковальчука, Н.Є. Стойко, А.Я. Сохнич, М.Г. Ступеня, А.М. Третяка, О.В. Ходаківської, А.М. Шворака та ін. Проте аналіз землекорис-

тувань науково-дослідних установ і навчальних закладів, описаний в недостатній мірі.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

УІЕСР є науковим експертним закладом, основним завданням якого є проведення державної науково-технічної експертизи сортів рослин відповідно до вимог Закону України "Про охорону прав на сорти рослин" [1]. Різноманіття ґрунтово-кліматичних ресурсів нашої країни має істотний вплив на технологію вирощування сортів різних ботанічних таксонів, напрям використання отриманої продукції та обсяги їх виробництва. До вирощування різних ботанічних таксонів в окремих регіонах слід підходити диференційовано, саме тому процес використання земельних ресурсів УІЕСР відбувається на пунктах досліджень (філіях УІЕСР), які розташовані в усіх ґрунтово-кліматичних зонах України (Лісостеп, Степ, Полісся).

Необхідність аналізу використання земельних ресурсів зумовлюється ще й тим, що їх кількість, яка знаходиться у постійному користуванні філій УІЕСР за останні роки зростає. В роботі досліджено динаміку та використання земель 2017—2019 років. Землі сільськогосподарського призначення УІЕСР використовують виключно у дослідних цілях, на яких проводять обидва типи кваліфікаційної експертизи сортів рослин відмінність, однорідність та стабільність (далі ВОС) і придатність до поширення в Україні (далі ПСП). Для забезпечення наукової сівозміни та достовірних результатів експертизи дослід після досліду закладають не раніше, ніж через два роки вирівнювальних

Таблиця 1. Площі оформлених земельних ділянок УІЕСР за 2017–2019 рр.

	Назва філії	Площа оформлених земельних ділянок, га				Кількість пунктів досліджень/ Грунтово-кліматична зона
		Станом на 01.01.2017	Станом на 01.01.2018	Станом на 01.01.2019	Станом на 01.12.2019	
1	Вінницький ОДЦЕСР	248,57				1/Л
2	Волинський ОДЦЕСР	226,0			77,61	2/П
3	Дніпропетровський ОДЦЕСР				127,15	1/С
4	Житомирський ОДЦЕСР			224,8		1/П
5	Закарпатський ОДЦЕСР			64,5		1/П
6	Івано-Франківський ОДЦЕСР			162,38		1/П
7	Київський ОДЦЕСР		21,0	38,1		2/П,Л
9	Луганський ОДЦЕСР			98,82		1/С
10	Львівський ОДЦЕСР	142,8				1/П
11	Полтавський ОДЦЕСР			127,0	88,1	2/Л
12	Рівненський ОДЦЕСР	100,34				1/П
13	Сумський ОДЦЕСР	137,79				1/Л
14	Тернопільський ОДЦЕСР	104,3				1/Л
15	Хмельницький ОДЦЕСР			40,0		1/Л
16	Черкаський ОДЦЕСР				139,99	1/Л
17	Чернівецький ОДЦЕСР	100,1				1/Л
18	Чернігівський ОДЦЕСР	126,31				1/П
	Всього	1186,2	21	750,6	493,83	

Джерело: складено за даними звітності пунктів досліджень УІЕСР.

Таблиця 2. Площі оформлених земельних ділянок УІЕСР за 2016–2019 рр.

Назва зони	Кількість пунктів досліджень по зонам, одиниць		Відхилення	
	необхідна	фактична	+/-	%
Полісся	13	9	4	69
Лісостеп	13	9	4	69
Степ	12	3	8	25

Джерело: складено за даними звітності пунктів досліджень УІЕСР.

посівів [2]. Отже, земельні ресурси філій УІЕСР поділяються на дослідні ділянки та ділянки з вирівнювальними посівами, незначний відсоток земель використовується під польові дороги, лісосмуги та господарські будівлі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Станом на грудень 2019 року в УІЕСР у повному обсязі сформовані (мають оформлені у

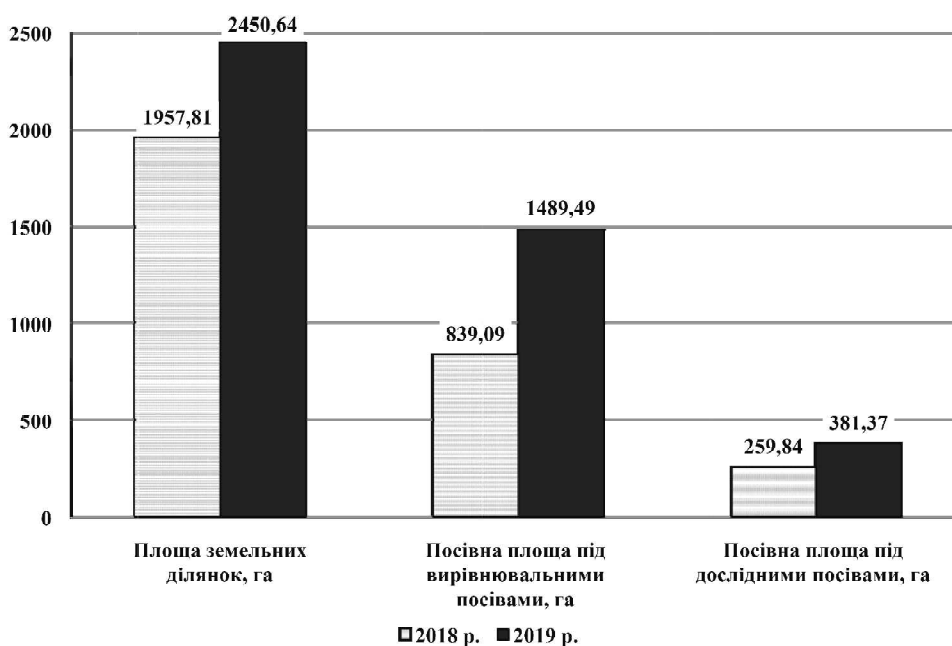

Рис. 1. Розподіл земельних ділянок за видами посівів (дослідні та вирівнювальні) 2018–2019 роки (га)

Джерело: складено за даними звітності пунктів досліджень УІЕСР.

Таблиця 3. Розподіл земельних ділянок за видами посівів (дослідні та вирівнювальні) 2018–2019 роки (га) у розрізі філій УІЕСР

№ з/п	Назва філії	Площа земельних ділянок, га	Посівна площа під вирівнювальні посівами, га	Посівна площа під дослідними посівами, га	Площа земельних ділянок, га	Посівна площа під вирівнювальні посівами, га	Посівна площа під дослідними посівами, га
		2018			2019		
1	Вінницький ОДЦЕСР	248,57	170,35	18,33	248,57	219,13	18,68
2	Волинський ОДЦЕСР	226	203,53	9,08	303,61	269,74	17,4
3	Дніпропетровський ОДЦЕСР	0	0	17,2	127,15	82	41,5
4	Донецький ОДЦЕСР	0	0	8,85	0	0	16
5	Житомирський ОДЦЕСР	224,8	0	1,43	224,8	125	3
6	Закарпатський ОДЦЕСР	64,5	0	11,34	64,5	39,14	11,61
7	Запорізький ОДЦЕСР	0	0	7,3	0	0	9,95
8	Івано-Франківський ОДЦЕСР	162,38	0	19,73	162,38	87	11,43
9	Київський ОДЦЕСР	54,1	11,8	1,05	54,1	42,46	7,42
10	Кіровоградський ОДЦЕСР	0	0	9,45	60,97	15,69	17,72
11	Луганський ОДЦЕСР	98,82	0	18,56	98,82	63,92	15,33
12	Львівський ОДЦЕСР	142,8	114,8	17,84	142,8	114,9	18,69
13	Миколаївський ОДЦЕСР	0	0	5,95	0	0	8,56
14	Одеський ОДЦЕСР	0	0	4,45	0	0	1,83
15	Полтавський ОДЦЕСР	127	0	10,82	215,1	52,73	20,62
16	Рівненський ОДЦЕСР	100,34	77,41	11,64	100,34	76,5	17
17	Сумський ОДЦЕСР	137,79	33	19,39	137,79	32,2	61
18	Тернопільський ОДЦЕСР	104,3	64,5	18,5	104,3	83	19
19	Харківський ОДЦЕСР	0	0	7,34	0	0	20
20	Херсонський ОДЦЕСР	0	0	5,3	0	0	0
21	Хмельницький ОДЦЕСР	40	0	1,92	40	32,98	6,32
22	Черкаський ОДЦЕСР	0	0	20,49	139	0	22,56
23	Чернівецький ОДЦЕСР	100,1	91,7	6,4	100,1	91	6,94
24	Чернігівський ОДЦЕСР	126,31	72	7,48	126,31	62,1	8,81
25	Всього по філіям УІЕСР	1957,8	839,09	259,84	2450,64	1489,49	381,37

Джерело: складено за даними звітності пунктів досліджень УІЕСР.

встановленому порядку земельні ділянки площею 2451,64 га) та повноцінно функціонують 18 пунктів досліджень у різних кліматичних зонах таблиця 1.

Як видно з таблиці 1, загальна кількість пунктів дослідження для проведення науково-технічної експертизи становить 21, у тому числі по ґрунтово-кліматичних зонах: Полісся — 9, Лісостеп — 9, Степ — 3.

Експертизу сортів рослин здійснюють на всій території України в межах ґрунтово-кліматичних зон: Степ, Лісостеп, Полісся, за необхідності дослідження проводять у підзонах відповідного екоградієнта вирощування. Тому достовірність, точність результатів експертизи сортів рослин залежить від наявності достатньої кількості пунктів дослідження у кожному екологічному градієнті вирощування та тісно корелює з кількістю місць досліджень у ґрунтово-кліматичних зонах вирощування [2].

Загальна кількість пунктів дослідження необхідних УІЕСР для забезпечення проведення державної програми науково-технічної експертизи сортів рослин та інших типів досліджень з урахуванням вимог методики становить 38, з них 13 у зоні Степу, 13 — у зоні Лісостепу та 12 у зоні Полісся.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що забезпеченість УІЕСР пунктами дослідження становить лише 55,3 % від потреби, відповідно по зонах: Полісся — 69 %, Лісостеп — 69 %, Степ — 25 % (табл. 2).

Впродовж останніх трьох років спостерігається зростання земельно-ресурсного потенціалу по системі УІЕСР: у 2017 році оформлено земельні ділянки площею 1186,21 га, в 2018 р. — 21,0 га, в 2019 р. — 750,6 га, в 2019 — 493,83 га, і відповідно збільшувалась кількість пунктів дослідження: 2016 р. — 8, 2017 р. — 1, 2018 р. — 7, 2019 р. — 5.

Оскільки загальна площа земельних ділянок пунктів досліджень УІЕСР збільшилась, зросли і площі під дослідними й вирівнювальними посівами. Так якщо у 2018 році площі під дослідними посівами становила 259,84 га то у 2019 році вона зросла на 46,77% і становила 381,37 га (рис. 1).

Таблиця 3 демонструє нам різницю площ з 2018 по 2019 роки по філіям УІЕСР. Площі під розвідувальними (вирівнювальними) посівами у 2018 році становила 839,09 га у 2019 році вона зросла на 55,5% і становила 1489,49 га (табл. 3).

Детальний аналіз розподілу земельних ділянок за видами посівів (дослідні та вирівнювальні) 2018–2019 роки (га) у розрізі філій

Таблиця 4. Загальна кількість посівних площ філій УІЕСР у розрізі сільськогосподарських культур за 2018–2019 р.

Назва культури	Площа вирівню- вальних посівів, га	Валовий збір, т	Урожайність, т/га	Площа вирівню- вальних посівів, га	Валовий збір, т	Урожайність, т/га
	2018 р.			2019 р.		
Пшениця озима	335,04	979,30	2,92	511,91	1 744,82	3,41
Соя	165,75	270,88	1,63	436,49	583,26	1,42
Ярий і озимий ячмінь	124,95	191,90	1,54	233,49	536,72	2,30
Озимий ріпак	15,10	13,84	0,92	0,00	0	0
Пшениця яра	40,00	69,24	1,73	31,46	79,48	2,53
Горох	28,50	49,40	1,73	73,07	71,20	1,14
Гречка	29,00	21,96	0,76	17,20	15,55	0,90
Однорічні трави	1,53	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Картопля	5,00	62,74	12,55	0	0,00	0,00
Овес	50,30	53,00	1,05	37,18	73,84	1,99
Озиме жито	29,42	79,93	2,72	8,00	25,03	3,13
Кукурудза	14,50	63,34	4,37	36,64	67,49	1,84
Соняшник	0	0		97,97	146,91	1,50
Всього	839,09	1855,53		1 483,41	3 344,30	

Джерело: складено за даними звітності пунктів досліджень УІЕСР.

УІЕСР продемонстрував, що найвищий приріст посівної площі під дослідними посівами спостерігається у Київському ОДЦЕСР з 01,05 га до 07,42 га, Хмельницькому ОДЦЕСР з 01,92 га до 6,32 га і Дніпропетровському ОДЦЕСР з 17,20 га до 41,50 га та Волинському ОДЦЕСР з 09,08 га до 17,40 га. Загалом майже по кожній ОДЦЕСР спостерігається позитивна динаміка як по розвідувальних та по і дослідних посівах. Але спостерігається й від'ємна динаміка в Луганській ОДЦЕСР — зменшення дослідних посівів на 17,40%, Івано-Франківській ОДЦЕСР на 11,43% та Одеській ОДЦЕСР на 17,40%. В Херсонській ОДЦЕСР у 2019 році дослідні та вирівнювальні посіви відсутні.

Посіви, що забезпечують науково-обґрунтоване чергування сільськогосподарських культур при проведенні польової кваліфікаційної експертизи сортів рослин на філіях УІЕСР, а також визначають придатність земельної ділянки до проведення польових дослідів називають вирівнювальними (розвідувальними). Для сівби на таких полях використовують насіння одного з поширеніших зареєстрованих сортів будь-якого виду, найкраще зернового (пшениця, ячмінь, овес тощо), який піддається достатньо точному обліку врожаю за суцільного методу збирання. Вирощену продукцію на таких полях на відмінно від продукції вирощеної на дослідних ділянках не піддають знеособленню і, відповідно, вона підлягає реалізації. Саме посівні площі з вирівнювальними посівами можуть охарактеризувати ефективність використання земель сільськогосподарського призначення, що знаходяться в ко-

ристуванні філій УІЕСР за економічними показниками.

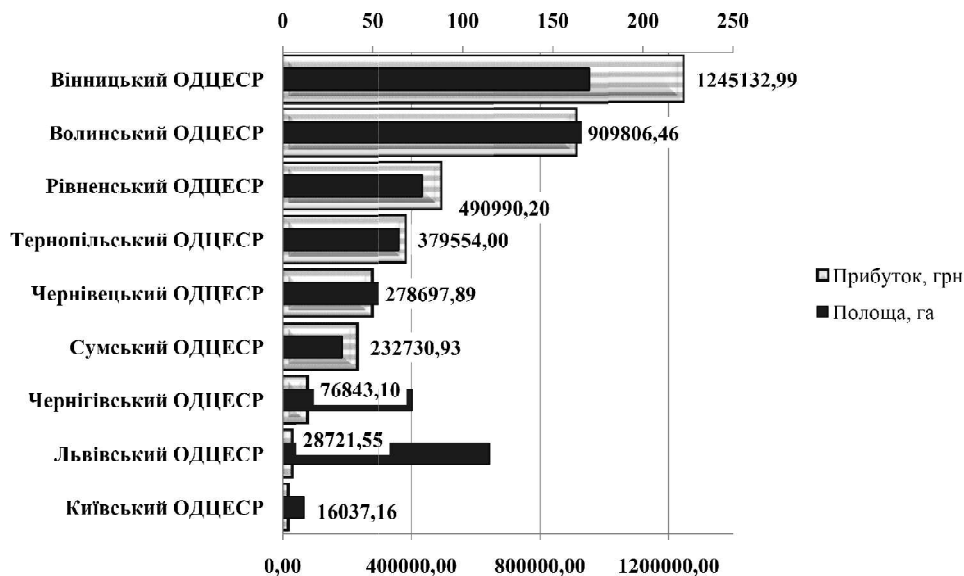
У 2018 році загальна площа вирівнювальних посівів становила 839,09 га, у 2019 році 1489,49 га, що на 650,4 га більше ніж у 2018 році. Збільшення посівних площ спричинено зростанням земельно-ресурсного потенціалу по системі УІЕСР. Основні економічні показники з виробництва продукції вирівнювальних посівів за 2018 і 2019 роки проаналізовані за такими показниками як валовий збір, урожайність, витрати на 1 га, дохід від реалізації, рівень рентабельності, прибуток.

Детальний аналіз посівних площ за видами сільськогосподарських культур на вирівнювальних посівах філій УІЕСР 2018 — 2019 рр. демонструє збільшення посівних площ та урожайності. У 2018 році найбільшу кількість розвідувальних посівів за площею становить озима пшениця — 335,04 га, наступні за площею ярий ячмінь — 124,95 га і соя — 165,75 га (табл. 4).

Посіви інших видів культур не перевищують 30 га. Серед зернових і зернобобових культур показники урожайності найвищі у кукурудзи — 4,37 т/га, озимої пшениці — 2,92 т/га та озимого жита — 2,27 т/га. Урожайність картоплі у 2018 році становила 12,55 т/га.

У 2019 році загальна посівна площа вирівнювальних посівів становила 2269,40 га., найбільший відсоток посівних площ займала озима пшениця — 511,91 га та соя — 436,49 га. Найвищі показники урожайності має озима пшениця — 3,41 т/га, озиме жито 3,13 т/га та пшениця яра 2,53 т/га.

Співвідношення посівних площ та валового збору філій УІЕСР за 2018–2019 рр., демонст-

Рис. 2. Розподіл чистого прибутку від реалізації продукції, вирощеної на вирівнювальних посівах філій УІЕСР у 2018 р., грн

Джерело: складено за даними звітності пунктів досліджень УІЕСР.

рує ріст цих показників у 2019 році майже на кожній філії. Лише на Львівській, Рівненській, Сумській, Чернівецькій ОДЦЕСР посівні площі вирівнювальних посівів у 2019 році залишаються майже на однаковому рівні з 2018 роком. У 2019 році вирівнювальні посіви з'явилися на територіях Дніпропетрівської, Житомирської, Закарпатської, Івано-Франківської, Кіровоградської, Луганської, Полтавської та Хмельницької ОДЦЕСР.

Показники валового збору значно зросли у 2019 році по усіх ОДЦЕСР, найбільшою мірою у Волинській на 309,59 т, а також Дніпропетровській — 193,60 т, Івано-Франківській — 165,42 т. Також слід відмітити значне зростання валового збору Львівської ОДЦЕСР з 135,34 т у 2018 році до 233,36 т у 2019 році. В загальному у 2019 році спостерігається позитивна динаміка валового збору в порівнянні з 2018 роком у більшості філій завдяки збільшенню посівних площ, вдалій зміні сільськогосподарських культур та співвідношенні посівних площ.

Зв'язок зростання економічної ефективності на філіях УІЕСР зі збільшенням посівних площ сільськогосподарських культур очевидний та цілком логічний, це яскраво демонструє розподіл чистого прибутку від реалізації продукції вирощеної на вирівнювальних посівах (рис. 2). У 2018 році філіями УІЕСР реалізована продукція вирощена на вирівнювальних посівах принесла прибуток на суму 3 658 514,28 грн і, як видно з рисунку 2, переважна частина прибутку УІЕСР надійшла від Волинської та Вінницької ОДЦЕСР.

Ріст показників прибутковості названих філій викликаний завдяки порівняно вищому рівню посівних площ Вінницької та Волинської ОДЦЕСР 203,53 га і 170,35 га відповідно, інші ж філії під вирівнюючі посіви використовували у 2018 році максимум 114,80 га.

Земля як головний засіб сільськогосподарського виробництва завжди відіграє ключову роль у розмірі чистого прибутку, але зосередження уваги на використанні лише існуючих якісних і кількісних показників земельно-ресурсного потенціалу є наперед помилковим управлінським рішенням. Раціональне використання земельних ресурсів можливе у разі одночасного використання новітньої інноваційної сільськогосподарської техніки, забезпечення ведення науково-обґрунтованих сівозмін, внесення оптимальної кількості добрив [3, с. 50—51]. УІЕСР, попри відсутність стабільності земельного банку, поступово нарощує кількість інноваційної сільськогосподарської техніки і веде роботу щодо удосконалення методики внесення мінеральних добрив. Слід визнати, що позитивна динаміка інноваційного прогресу на філіях УІЕСР знаходиться на початковому стані й забезпечення прибутків вирівнювальних посівів на сьогодні залежить саме від величини посівних площ та якісних показників земельно-ресурсного потенціалу, а не від інноваційних агротехнологій. Це спричинено постійним скороченням державного фінансування й забезпечення філій УІЕСР необхідними технічними засобами відбувається за рахунок коштів інституту.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Зміна кількісних показників земельних ресурсів УІЕСР демонструє позитивну динаміку і збільшення площ з січня 2017 р. по грудень 2019 р. на 1265,43 га, тобто 100%. Але позитивна динаміка забезпеченості земельними ресурсами УІЕСР, ще не досягає необхідного рівня й потребує збільшення в кожній природо-кліматичній зоні. Оптимальна загальна площа земель сільськогосподарського призначення на праві постійного користування УІЕСР повинна становити близько 3807,39 га загалом по Україні.

Аналіз структури посівних площ та економічних показників дав змогу виявити пряму залежність розміру валового збору та чистого прибутку від розмірів посівних площ вирівнювальних посівів на філіях УІЕСР. Загальний валовий збір сільськогосподарських культур у 2018 році становив 1855,53 т, а у 2019 — 3344,30 т, загальна посівна площа становила 839,09 га та 1483,41 га відповідно. Отже, очевидно, що покращення економічних показників відбулося за рахунок збільшення посівних площ.

Для достовірної інформації щодо ефективності використання земельних ресурсів УІЕСР необхідно провести більш детальний аналіз. На нашу думку, він повинен складатися з якісних показників земельних ресурсів, кількісних показників земельних ресурсів, кількості і стану необхідної сільськогосподарської техніки, якості насіннєвого матеріалу, структури посівних площ та організації сівозміни, а також особливостей кліматичних умов.

Слід додати, що наведені показники необхідно збирати протягом як мінімум останніх трьох років, для виявлення динаміки й можливості здійснення аналітичних прогнозів. Використовуючи наведені показники, можна отримати об'єктивну інформацію для визначення ефективності використання земельних ресурсів та організаційно-господарської діяльності філій УІЕСР загалом, що стане метою наших подальших досліджень.

Література:

1. Про охорону прав на сорти рослин [Електронний ресурс]: Закон України від 21.04.1993 р. № 3116-ХІІр. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12>
2. Методика проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні. Загальна частина / Методику підготували: Ткачик С.О., Присяжнюк О.І.,

Лещук Н. В. — 4-те вид., випр. і доп. — Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2017. — 119 с.

3. Музика П.М., Урба С.І, Гончаренко Л.В. Аналіз стану та ефективності використання земельних ресурсів в Україні. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. № 4. Т. 30 (69). С. 45—52.

4. Довідник економіста сільськогосподарського підприємства / [Лупенко Ю.О., Захарчук О.В., Пугачов М.І. та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенко та О.В. Захарчука. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2018. — 600 с.

5. Семенова Л.Ю. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: монографія. — Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. фін. акад., 2013. — 164 с.

6. Пархомець, М.К. Економічна ефективність використання земельних угідь у конкурентному середовищі [Текст] / М. К. Пархомець, Л. М. Уніят // Український журнал прикладної економіки. — 2016. — Т. 1. — № 1. — С. 153—162. — ISSN 2415-8453

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1993), The Law of Ukraine "On the protection of rights to plant varieties", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3116-12> (Accessed 4 April 2020).

2. Tkachyk, S.O. Prysiazhniuk, O.I. and Leschuk, N.V. (2017), *Metodyka provedennia kvalifikatsijnoi ekspertyzy sortiv roslin na prydatnist' do poshyrennia v Ukraini. Zahal'na chastyna* [Methods of conducting qualitative examination of plant varieties for suitability for distribution in Ukraine. The common part], 4 ed., FOP Korzun D. Yu., Vinnytsia, Ukraine.

3. Muzyka, P.M. Urba, S.I. Honcharenko, L.V. (2019), "Analysis and efficiency of land use in Ukraine", *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernads'koho, Serii: Ekonomika i upravlinnia*, vol. 4, no. 30 (69), pp. 45—52.

4. Lupenko, Yu.O. Zakharchuk, O.V. and Puhachov, M.I. (2018), *Dovidnyk ekonomista sil'skohospodars'koho pidpriemstva* [Directory of an economist of an agricultural enterprise], NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine.

5. Semenova, L.Yu. (2013), *Konkurentospromozhnist' ahrarnykh pidpriemstv* [Competitiveness of agricultural enterprises], Dniprop. derzh. fin. akad, Dnipropetrovsk, Ukraine.

6. Parkhomets, M.K. and Uniat, L.M. (2016), "Economic efficiency of land use in a competitive environment", *Ukrains'kyj zhurnal prykladnoi ekonomiky*, vol. 1, no. 1, pp. 153—162.

Стаття надійшла до редакції 02.05.2020 р.